

Ka senefenw soro ni a ma tije

BEN KA DI

N° 41 et 42

O ye nin ye.

A be soro paruwasi la.

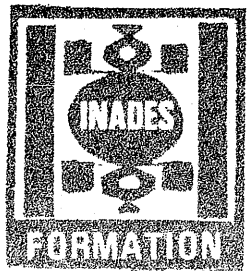
wala J.A.C. ton - Falaje

B.P. 298 Bamako

DUGUKOLONON

KELELI COGO

Nin gafe ye INADES - FORMATION ta ye.

A ye labilali di J.A.C. tan ma
ka bayelema bamanankan na.

Bayelemabaaw file: Cemogo Bagayogo
Daniel Coulibaly

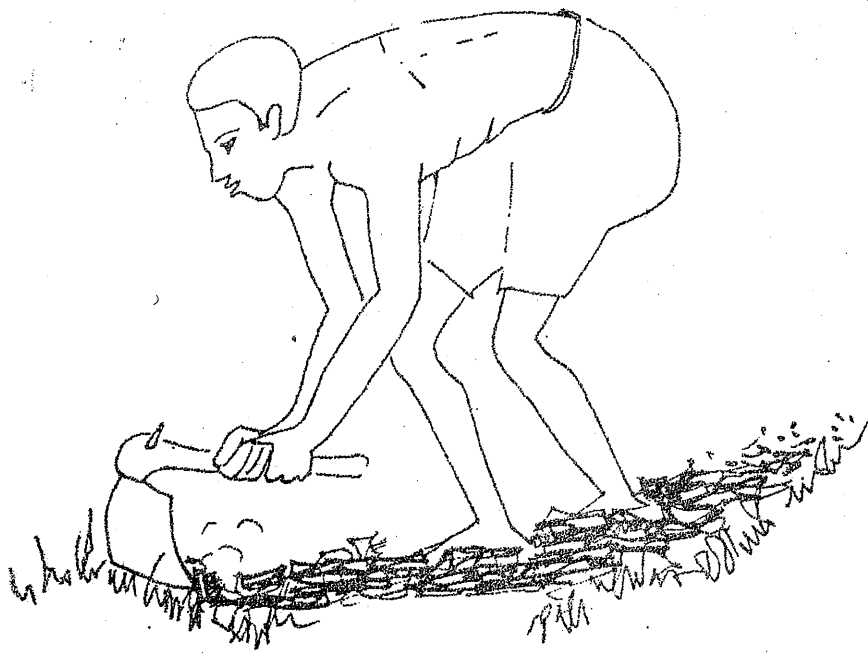
I ni ce !

I ni baraji !

I be min ni min soro nin gafe kono
olu file nin ye:

An ka dugukolo b'a la ka tipe!.....	5
Dugukolonon ye mun ye ?	6
Dugukolo ye nafolomafen ninama ye	6
Dugukolonon be ke cogo di ?	11
Dugukolonon sababuw	17
Dugukolonon sababu kunbaba ye sanji ye .	18
Dugukolonon be baasi minnu lase	22
Dugukolonon be kunben cogo di ?	24
Dugukolonon kunben feerew	35
Feere farankantaw	40
Waasa ka dugukolononni kunben fo je ka baara ka sinsin.....	48
Nafa minnu be dugukolonon keleli la	50
Farankantaw : Banbali	51

o+o+o+o+o+o+o+o+o+o+
+o+o+o+o+o+o+o+o+o+

Gafe nin be dugukolonon cogoya nefa senekelaw ye. A be dugukolonon pinninkali jaabili di u ma ni misaliw ye. Nka a be kuma dugukolonon doron kan foro senetaw kono, katugu dugukolonon kele cogo te kelen ye foro kono ani kungo kono, yoro minnu te sene.

AN KA DUGUKOLO B'A LA KA TIPE !...

Saheli jamanaw dugukolow nafa b'a la ka dogoya ka taa a fe. Sorota hakeyaw b'a la ka dogoya san o san. O la, balo te laboli ke, Senekelaw yere b'a fo ko: "An ka dugukolow segenna. Senfenw te ne i ko folo. A be san dama do bo, an tun be kene hake min sene ka soro min ke, bi, an b'o nagon fila wala saba sene waasa an be se k'o soro nagon ke."

Ko caman, an b'a kun ke jiko ye "sanji te na ka laboli ke."

Tipe don, sanji te na sisan an fe i n'a fo folo. Nka yala an be ji hakeya nin min soro, o bee be don da la wa ?

Yala an b'an ka dugukolo tanga kosebe waasa ji kana baasi lase a ma ani ka do fara an ka sorota kan ka taa a fe wa ?

Tipe yere la, ne b'a fo ko: "Ayi, o te ke!"

Sisan, dugukolo numan taari baa caman b'a la ka halaki dipa kono. San o san, senefen si tana ne olu kan bilen.

An ka dugu caman kono, dugukolo jalanw b'a la ka geleya i ko "siman". Ni sanji nana, san'a ka don dugukolo la, a be woyo k'a kun da folonw ni jiginjigin kan.

Mogo caman b'a fo sanjiba nalen ko ko: "Dugukolo jalen don, dugukolo ka gelen.

Ko, a be i ko sanji ye waatijan ke k'a soro a ma na."

O sababu bora mun na ?

Yala an ka dugukolo to yen a ka tipe wa ?

Feere te yen minnu be se ka nin bana furake walima k'a kunben wa ?

Yala an be se ka do fara an ka dugukolo diya kan wa ? Cogo di ?

DUGUKOLONON YE MUN YE ?

Dugukolonon ye fen juguba ye.
N'i ko i k'a kecogo faamuya kosebe, fo i ka
dugukolo dilacogo don folo.

Dugukolo ye nafolomafen ninama ye.

Jamana nafolo bee la barikama ye a dugukolo ye.
Ale de be balofen bee lase an ma. N'ale te,
mogo tun tena balo.
Nka dugukolo ye kononaganfen ye fana.
Nimafen don min dilalen ni faraw ni fenbilamaw
ni suw ni fine ni ji ani minnu be balo
dugukolo jukoro fitininw ni belebelew.

Fenpenamamisenw, dugunuguw, kinnifenw,
piminikelaw... joyroba be nin fen kofolenw na.
Aw k'a don k'a fo ko: fosi te se ka bayelema
ka ke senefenw balo ye, ani bogofin nafama
ni fenpenamamisenw ma min ke.

Dugukolo dilalen don ni firin caman ye:
Kunnala ye firin seneta ye. O be wele
cikedugukolo. Bogofin ka ca ale la kosebe.
Ale ne finnen don ka temen firin tow kan.
N'ale ka girin, dugukolo ka di ani a kanfenw
be ne. Baara be ke cikedugukolo de kan.

Jukorola ye senefenw neema tayoro ye:
falenfenw niyoro firin. A dugukolo ne jelen
don, bawo ale bogofin nafama man ca. Yen ye
diliiginta dow soro yoro ye. Tuma caman,
belekise be soro o firin dan na.

Dugukolo koro, dugujukorola be yen.
Tuma caman, a ka girin kosebe. Nafa t'ale la
tuma si, a ka gelen an'a sen man di.

Dugukolo jukoro, kabakurunw wala farakurunw
be soro yen. O farakolo ka gelen kosebe.
O be dogodogonin mugumugu ka ke bogo ye.
O ye farakolojufo ye.

Ka masoro min fe, dugukolo min be santimeters
kelen bo, san keme naani be ke o mugumuguli la.
Kene seneta soroli ka ca ni san 10.000 ye.

Dugukolo sifaya damadow.

Dugukolo ye cencen ni bogon ni bogoje ni
furabuluw ni fendiliw ni fenpenamaw salen
nagaminen ye. O koson, dugukolo sifaya ka ca.
Nka cencen, bogon ni bogoje be dugukolo
sifaya bee la.

Cencendugukolow

U be ji min ka temen tow kan. Ni sanji nana
cencendugukolo kan, ji be don dugu la joona.
Mogo be se ka taama cencendugukolo kan sanji
wolen ko. Ale te boroko nka a te ji mara
konuman. Ji be jigin fo yoro jan ani ka
taa ni falenfenw ka balo ye dugukolo jukoro.

Cencendugukolo ka fine u baara ka di.
Nka fanga t'u la, bawo cencenkisew norolen te
nogon na. San wolen ko, jiwoyo be taa n'u ye
joona joona. Tilema tuma, fine be se k'u ce
ka taa n'u ye fo yoro jan.
Tiga ni soro sene dugukolo don.

Bogondugukolow

Olu te ji min kosebe.
Ni san nana, ji sigilen be men dugukolofasanw
kan. Ji hakeya dooni doron be don dugukolo la.
U be sebe geleya tilema fe.

N'u jara, u be perenperen, bogokurunw kari ka gelen. N'u niginna, u be noro mogo below ani baarakeminenw na. A be fo ko bogondugukolow ka girin, u baarali ka gelen.

Nka u be ji mara, ani fine t'u ce. Keninge ni malo senedugukolo don.

Senekedugukolow (Jedugukolow)

Olu ka girin ka temen cencendugukolow kan. Senekedugukolo kisew dorokolen don ka temen cencenkisew kan. O la, ji be temen u fe joona. Senekedugukolo ja man di. U baarali ka gelen fana ka temen cencendugukolow kan. Nka u ka fine ni bogondugukolow ye. U baarali ka nogon. Ni u jara, u te perenperen. Ku ni bananku ni koori ni kaba ni po senedugukolo don.

Dugukolo sogolon cogo

Dugukolo sogolon cogo te do ware ye cencen, ni bogon ni kanga ani bogoje ye nogon na dama ko. N'i ye tolifenw lase dugukolo ma, o be bayelema ka ke bogofin nafama kanga ye. O bogofin nafama kanga be cencen, bogoje ni bogon don nogon na. Cencen, bogoje ni bogon kisew be ke dugukolo kisse ne kolobolamaw ye. O kisew ni nogon ce, wo fitininw be yen. Ji ni fiye be temen olu fe. Bogofin nafama kanga be dugukolo sogolon cogo nogoya.

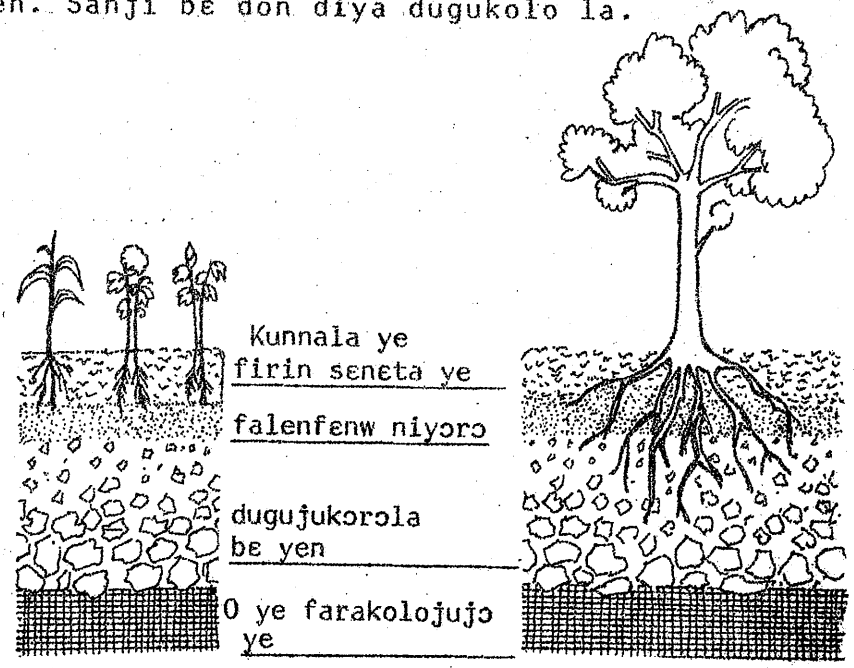
Dugukolo be magaya, a sumalen be men. Firin min be da dugukolo kun na, o te giriya kosebe. Sanji be don dugukolo la nogoya la, ani falenfen diliw fana. O la, falenfen be labalo kopuman. Dugukolo dilancogo ka ni,

O be i n'a fo cencendugukolo bogofinntan kanga ka fine. Cencenkisew dorokolen te nogon na. Sanji be bogo ce joona. A te men dugukolo la.

Nka ni bogofin nafama kanga b'a la, o be cencenkisew, bogojekisew ani bogonkisew noro nogon na. Sanji be men dugukolo koro. A be men ni a ma ke dugukolonon ye.

Dugukolofasan bogofin nafantan ka girin. Bogonkise misenninw dorokolen don nogon na. Bogondugukolo sonsonnen don. Sanji te se ka don a la nogoya la. A be to a san fe.

Nka ni bogofin nafama kanga b'a la, ale be bogonkisew bo nogon na. Dugukolo sonsonnen te ten. Sanji be don diya dugukolo la.

Ni sanji nana, i ka dafelaw kolosi, n'a y'a soro, a be sin ka woyo.

Yala a woyo ka teli wala a woyo ka suma wa ?

O ji laje kosebe.

A be cogo di ?

A bogoma don wa, wala ne duurulen don wa ?

wala a saniyalen don wa ?

* Mun na, ji be woyo ?

* Mun na, a bogoma don ?

O bogo bora min ?

* Ni ji be woyo, o koro ye ko, a te don dugukolo ma, mun be na ke ?

* I be mun kolosi jiwoyo temennen ko ?

Mun kera ?

DUGUKOLONON BE KE COGO DI ?

Ni sanji wala fine be dugukolo seneta ce, o waleya be wele ko dugukolonon.

Ni sanji don, o ye ji ka dugukolonon ye.

Ni fine ye dugukolo ce, o ye fine ka dugukolonon ye.

Nka gafe in kono,

an be kuma sanji doron ta kan.

Fine ka yoro celi be kele jiri turu fe.

I jiriw be wele ko fine kunbenninanw.

Sanji nafa ka bon kosebe.

Ale de be ji di an ma.

An ka mogoninfinya bee jujon y'o ji kelen ye.

N'ale te, an te balo.

Kabini a binna doron, n'an ma lasago ka ne,

a be se ka baasi lase dugukolo ma ka juguya.

Waasa ka sanji nafa bee bo, fo an ka se k'a don an sagonada fe.

Dugukolonon kecogo ye mun ye ?

Jiri ni bin minnu be dugukolo kan, olu y'a ka birinkan ye. O birinkan b'a lakana.

Ni dugukolo kunnala datugulen don binw, jiriw ni furabulu binnenw la, sanji kisew te sin k'o dugukolo gosi.

Dugukolo birinkan folo be sanjikisew kunben.

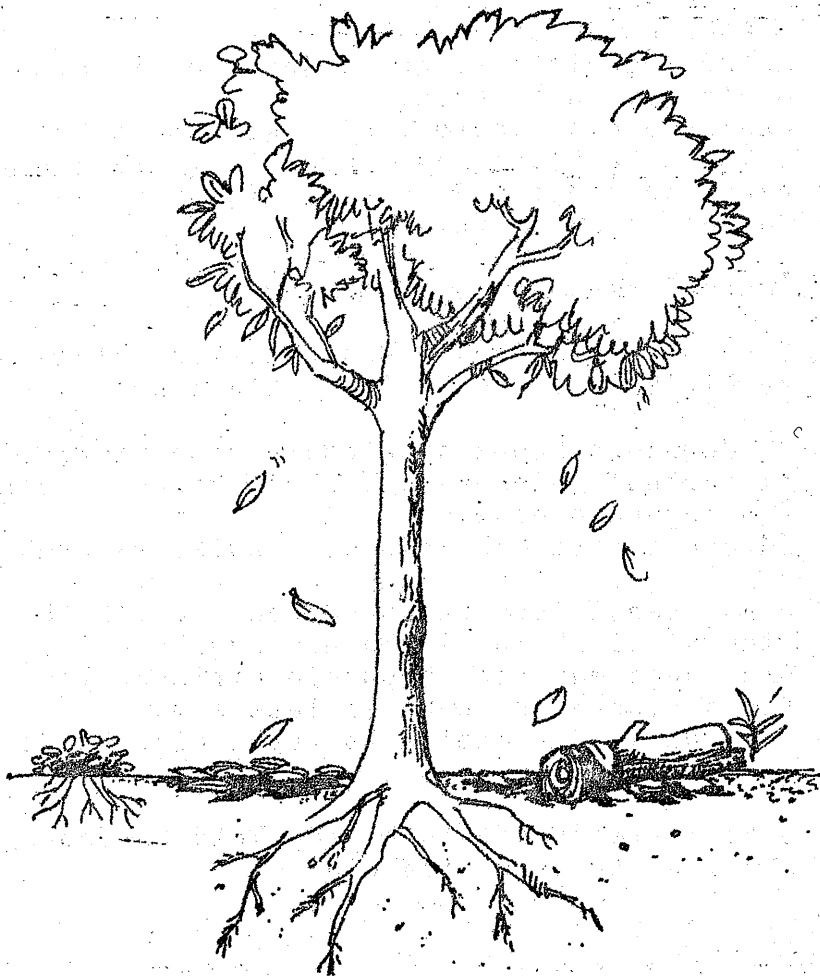
O ko, sanjikisew be dogodogoni toni ka bo binw ni jiribuluw la ka don dugukolo la.

Olu fanga man bon. Dugukolo birinkan y'u fanga dogoya. U te baasi lase a ma.

Hali ni ji y'a damine ka woyo, binw be do bo a woyo fanga la.

O ko, falenfen diliw be dugukolo kan bogo mine. Ji te se ka taa n'o ye.

Falenfenw fana be sumaya basigi dugukolo la.
Folo u be suma di.
O suma be tile bali ka dugukolo soro
ani k'a ja.
O ko, u buluw be bin dugukolo kan.
U b'a kunnala datugu.
O birinkan jukoro, dugukolo sumalen don.
A dilancogo ka fisa, bawo fennenamamisenw
b'u yere labugun kopuman.

Binw ni jiriw be dugukolo lakana.

Ni falenfen birinkan te yen, mun be ke ?

Ni falenfen birinkan te yen,
dugukolo kunnanalankolon don.
A bilalen be sanjikisew ka gosili koro.
Sanjifolow bin fanga ka bon tuma caman na.
U be dugukolo kunnanalankolon gosi.
A be dugukolo kunnana yoro dow ce.

O ko, ji be woyoli damine.
A be taa ni bogon ni bogoje fitinin
misenmaninw ye. O ye dugukolo puman ye.
Kise kunbabaw, n'o ye belekisew ni kabakurunw
ni cencen ye, olu be t'u no na.
Olu te fennafamaw ye.

Cencenkise kunba, kabakurunw ni bogon ce,
kene lankolon dow be yen.
Ji be don olu ni bogon ce. A ye bogon ni
pamanpaman minnu ce a yere bolo, a b'o ke
ka kene lankolonw geren.
Dugukolo kunnala be geleya.
Ji te don tun. Dugukolo be geren.

O dugukolo be taa teliya la.
Dugukolo seneta nafamayoro bee be tipe.
O dugukolo tipenen ka bogo donnilen be se ka
temen toni 30 kan tuma dow la taari kelen na
ani san kelen na.
Sigiyoro dow la, o ye santimetre 3 ye.

Dugukoloñon be ke waati fila kono:

- * Sanjikisew fanga be dugukolo yoro dow gosi
k'u jensen: o ye dugukolo kuruw cili ye.
  - * Ji be woyoli damine ani ka taa ni bogo
jensennen ye. Ni ji hake cayara dugukolo san fe,
a be woyo.
-

DUGUKOLONON KE COGOYAW

Tipeni kecogo ka ca.
Do ka jugu ka temen do kan.
Nka u si te numan ye.

1. Jiwoyo walankatalen

Ni sanji nana, ji be don dugukolo la.
Nka ni sanba nana, ji bee te don dugukolo la.
Hakeya do be woyo, ni dugukolo be jigijigin kan
wala n'a dilacogo man ni.
O be i n'a fo n'a ka gelen kosebe.
Ji te se ka don a la, ji be woyo.

Nka ni jigijigin man jugu, o jiwoyo be
dugukolo kunnabogo ce dooni dooni. Ji be
walankata ka dugukolo kunnana datugu k'a non
dooni dooni.

Jiri diliw be labo kene ma.
O ye dugukolonon juguya to ye.
Yoro gelen be bo kene kan, janko ni dugukolo
kunnana gerenna k'a lankolonya.
Ale te ye joona, bawo ale be dogodogoni ke.
Ni jiri diliw ni senefen dow ta binna ka bo
kene ma, dugukolo bilen fana b'a damine
ka to kene kan.

Jiwoyo walankatalen.
Jiri diliw be kene ma.

2. Jiwoyo sira

Ni ji y'a damine ka woyo, do be fara a woyo
fanga kan. O tuma, a be temen siraw pini a
yere la. O ye jiwoyosiraw ye.
A be bogo dow tipe a temento. An be jiwoyosira
ye foro kono fan bee.
O ye dugukolonon kelen ye ka jiwoyosiraw
bo foro kono.

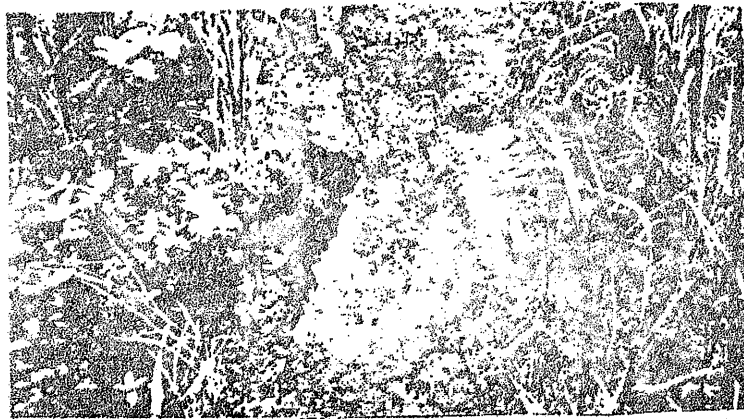
Jiwoyo siraw

3. Jiwoyo siraba walima folon

Jiwoyo sira mana bonya, o laban be ke folon ye walima folondingeba.

Bawo, k'a damine jiwoyosira la, ji be dugukolo sen, ka taa a fe. Jiwoyosira minnu tun ye fitininw ye, olu be dunya ka taa a fe. U dow dunya be metere caman bo. U be ke dingedunw ye.

Olu ye folon ye.
Folon be damine tuma bae jiginjigin na an'a be dugukolo nimi ka yelen.
Folon be dugukolo seneta duman caman tipe.
Folon be tipeli caman ke Afiriki jamana kan.
A ka jugu kosebe.

Jiwoyo siraba walima folon.

DUGUKOLONON SABABUW

Farafin na, dugukolonon sababu folofolo ye sanji ye. Nka sababu werew b'a la minnu be sanji deme ka dugukolonon baara ke.

Sababu dow file:

Kungojeni - bagangen yorow caya - jiri caman tige - seneke buguda yelemali - dugukolo lafinebaliya.

Forow walima falenfen dow senecogo juguya: ani dugukolo yere sogoloncogo fana ye sababu dow ye.

Damakenen min be dugukolo dilacogoya n'a kanfenw kecogoya n'u delikow jenge, dugukolonon sababuw b'o tipe. O la, dugukolonon be ke nogoya la.

Dugukolo dilacogoya n'a kanfenw kecogoya, n'u delikow ye sira ye min b'u ni pogan ce, u ni mogow ce, u ni waatiw ce, u ni fennenamamisew ce.

Dugukolo dilacogoya n'a kanfenw kecogoya n'u delikow tilennen don n'a y'a soro pogan dafa be dugukolo, falenfenw, baganw, mogow, waatiw, fennenamamisew ni pogan ce. I n'a fo baganw ni hadamaden be se k'u yere balo, falenfenw ka falen ni dugukolo ma tipe.

Dafennilamaw caman be jiri la:
fennenamamisew, konow ani fofofenw.

O dafennilamaw ni jiriw ani binw be je ka dugukolo balo pogan fe.

Dugunuguw ani fennenamamisew be tolinogo laben min b'a to dugukolo sogoloncogo be ne k'a nafa bonya.

Tolinogo te se ka bayelema ni fennenamamisew ka baara te, ani ka fiye lase dugukolo ma.

Jiri dun ye olu kunmadogo yoro do ye.

O dogoyoro b'a to u b'u yere labugun teliya la senejiidili kama.

Damakeɓe be nin fenw bee ni ɓogon ce.

An ka misali ta hadamadenw kan:

Sen fila b'an koro. O sen fila sababu de b'a to an b'an jo, an be taama an sago la.

Bawo, an farikolo jengenen te.

N'an sen kelen tigera, an farikolo te tilen o ko.

O la, an ka taama be gelsya. An te se k'an jo,

ka men kosebe. An farikolo yoro bee ye fen nafama ye. U kelen kelen bee n'u joyoro don.

O be cogo min na, dugukolo konofenw n'a kanfenw be ten. A yoro bee n'a joyoro don.

N'a yoro do tinena sababu folen ninnu koson, u te sigi ɓogon kan. I n'a fo n'an ye jiri tige, damakeɓe be tipe ani fosi te se ka dugukolonon kunben.

Dugukolonon sababu kunbaba ye sanji de ye.

An kumana sanjiko kan teme.

Ale de ka teli dugukolo tigeli fe.

A kise minnu be jigin ni barika ye, olu be ke sababu ye ka dugukolo fan do bogo tige.

O ko, jiwoyo be taa n'o ye. Hali ni jiginjigin man bon, sanjikisew bin fanga be dugukolo lankolon tige.

Sababu minnu be sanji demen ka dugukolonon juguya

Sene kecogo jugu

Senekela dow ka foro kura boto, u be jiriw tige k'u ton kenejs kan, k'u jeni. O t'a kecogo puman ye.

An y'a fo kaban ko: dugukolo be balo

i ko dafen nilama tow, a be ladonni fe.

A man kan ka pankata, bawo an ka dugukolo ka fine.

Feere dow fana be dugukolo tipe.

I n'a fo bulukuli kecogo: ka dugukolo fineman cencenma buluku ni baarakeminen girinmanw ye, i n'a fo "tarakiteri" wala misidaba la min bulukuli ke ka dunya, o te wale puman ye. O be dugukolo sogolon cogo tipe.

Tuma dow la, mogow be dugukolo fineman bulukuli ka dunya, olu dun mago be senni na doron, i ko cencendugukolo. N'i be bulukuli ke, dugukolo yoro minnu norolen tun don ɓogon na, olu be ɓogon bila. O la, bogofasan ni dugukolo yoro nafamaw be taa. A to be to cencen ye kunnala la. O la, dugukolonon tinenni be bonya.

Tuma dow la, mogow be bulukuli ke jiginjigin kan. O te feere puman ye bawo ni sanji nana, ji be taa ni dugukolo duman ye joona.

Dugukolo sogolon cogo

Dugukolo dow be dugukolonon ku ka temen dow kan. Ni nogo ka ca dugukolo min na, o be se ka ji sama teliya la. Ni ji donna dugukolo la teliya la, a te woyo a san fe. O la, dugukolo sogolon cogo puman be ke sababu ye ji be don dugukolo la.

Dugukolonon ka jugu jiginjigin dugukolow kan ka temen dugukolo dakenelenw kan.

Bawo jiwoyo be teliya n'a be jiginjigin kan. Ni jiginjigin ka jugu, jiwoyo be teliya ani dugukolonon be juguya ka taa a fe.

I Hakili to nin na:

I yere be se ka do fo jiginjigin kan: bawo n'i be metere 250 furance taama an'i be jigin metere 5 kundama na, o ye jiginjigin ye:

$$\frac{5}{250} \times 100 = 2\% \quad 2\% \text{ jiginjigin ka fine}$$

Jiginjigin min ka ca nin 10 % o korotalen don kosebe.

Dugukolonon sababu werew

Fen o fen be dugukolo kunnabiri tipe an ka falenw ko, o bee ye dugukolonon sababuw ye. U ka jugu kosebe, bawo, dugukolo kunnabiri be baara nafamaba ke dugukolo lakanali la.

O sababuw ye mananya kuntaala ye, sene yoro yelema, kungojeni, jiritige, gennyoro caya.

Folo, jiriw ni binw tun be duguw lamini na, hali yorojanw fana na. Falenfenw tun be dugukolo kunnala lakana kopuman. U diliw tun be bogo basigi yoro kelen na, furabulu binnenw tun be nafa lase dugukolo ma. O la, ji tun be don dugukolo la teliya la, dugukolo lakanalen tun don an'u tun b'u sagona soro u baloli la.

An be waati min na sisan, hadamadenw be jiriw ni binw tige ka sow jo, ka tobili ke ani ka sene ke, dugukolo lankolonya la. Fosi t'a lakana. A te se k'a yere lakana sanjikisew ne. Ani dugukolonon be sinsin.

Mogow be baganw fana bila u k'u yaala cogo min ka di u ye kungo daw la. Ni baganw ka ca, u be kungo kono jiriw ni binw tipe. U ka jugu jirisun falenlen kuraw ma kosebe.

Tuma caman, mogow be tasuma don kungo la. Tasuma be fen bee halaki: jiriw, binw hali u kiséw yere. Fosi te falen.

Tasuma be fennenamamisenw halaki, olu min mago be dugukolo puman na. Fosi bayelemata t'u bolo. Bogofin nafama ni kanga te yen tun.

Bawo ni tolinogo bayelemata te fennenamamisenw bolo, u te se se ka bogofin nafama dila. O tuma, dugukolo kera nafantan ye.

Tasuma be ke sababu ye dugukolo kunnala be geren, a belemayoro be caya.

Tuma caman fana,
ni dugukolo senebaa ta te dugukolo ye,
n'a singalen don, i t'a jan to a la.
A t'a lakana
A b'a baara waasa ka nafaba soro a la,
bawo saratikan jonjon t'a bolo ko fe.

TUMA CAMAN,

HADAMADENW YERE KA WALEYAW DE BE NA

NI DUGUKOLONON YE.

DUGUKOLONON BE BAASI MINNU LASE

Dugukolo de be mogo labalo.
Dugukolonon dun be dugukolo tipe.
O koson, a be se ka baasi lase.
Da sera minnu ma ka korɔ: A bee be damine
dugukolo nafamayorow tineli ma.
Jiwoyo be taa n'u ye. Firin gelen do b'a da
dugukolo kun na. Falenfenw diliw te se k'o
cesogo.

Dugukolonon be dugukolo fanga dogoya, a te se
ka ji mara. A te son dugukolo ka ji mara
k'o lasegin falenfenw ma ko fe.
O la, dugukolo jukoro ji be dogoya.
A te se ka yelen dugukolo kun na tun.
Falenfenw diliw t'a lasoro.
Balofen ni ji be dese ka falenfenw balo.
O la, sorotaw be dogoya.
O ko, senefenw te ne dugukolo la tun.
Balo te mogo labo, balocogoya numan t'u la.
O ye kongo donnen ye duguw ni jamanaw kono.

Dugubila be damine, n'o ye jamana kono taa ye.
Denmisenw be boli ka bo dugu la, ka taa
galoduguw la ani jamana werew yere la fen be
yoro minnu na.
Nka, yen, u te baara soro tuma bee.

Tuma dow la, ji ni balo be dese baganw na
an'u be sa.

Nka dugukolonon ka baasi laselen jugumanba
do ye dugujukoroji dogoyali ye.
O ji be jipoyiyoro lafa. Ni ji te don
dugukolo la, dugukolojukoroji te soro.
O la, a kundama hakeya be jigin.
O be na ni fugakene caya ye.
Fugakene ye dugukolo tinelen ye.
A sogolon cogo man ni tun.
O la, diyayoro ni nafa bere t'a la.

DININKALIW

Ji min be woyo n'a be dugukolo numan ce,
yala o be se k'a kunben wa ?

A be se ka kunben cogo di ?

N'o ji kunbenna, mun be na ke ?
A be taa min ?

N'a donna dugukolo la yoronin kelen san'a
ka taa ni dugukolo numan ye, mun be na ke ?
Cogo dow be yen ani san waati dow la, i b'i
ka baganw mara sinsan do kono. Tuma dow la,
i b'u siri.

I n'a fo sisan, sigiyoro dow la, ni sanji
kunanw binna, baganw be ladon,
yoro dow ni danni daminena, u be mara.
Jamana bee ni a ka waati yelemacogo don.

Nka u man kan ka mara sene waati doron na.
U ka kan ka kolosi san mume kono.

I sigiyoro la, baganw be mine san waati
jumenw na ? Mun na ?
E miiri la, nafa b'o la wa ?
Yala dugumogow be se ka je waasa ka baganw
kolosi san mume kono wa ?
Cogo di ?

Mogow be mun ke n'u mago be tobilikedogo
wala n'u b'a fe ka foro kura bo ?
Yala u be jiri dow lakana wa ?
Cogo di ?

Yala u be jirituru ke wa ?
Jiri jumen ni jumen ?
I sigiyoro mogow ka sene feerew ye jumen ni
jumen ye ?

DUGUKOLONON BE KUNBEN COGO DI ?

Dugukolo bilalen yen, ni sene te a kan,
 a b'a yere matanga dugukolonon ma.
 O ye dugukolo kunnabirinlan ka baara ye.
 Nka hadamaden waajibiyalen don, ka seneke k'u
 ka balo pini.
 O koson, a be dugukolo kunnabirin tige
 ka fen werew bila dugukolo la o no na.
 A be falenfaw tige dugukolo kan.
 Nka waasa o tineni kana ke dugukolonon nali
 sababu ye, a ka kan ka feere dow tige.

Olu ye dugukolonon kunben feerew ye.

Dugukolonon kunben feerew ka ca.
 A seblamaw ye waleyaw keli ye minnu be jiwoyo
 bali teliya kojugu la ani cogo min ka di a ye.
 O waleyaw be dilan ka ben dugukolo
 dalakeɓenen sumanen tiirima, an be na minnu
 fɛsɛfɛsɛ sisan.

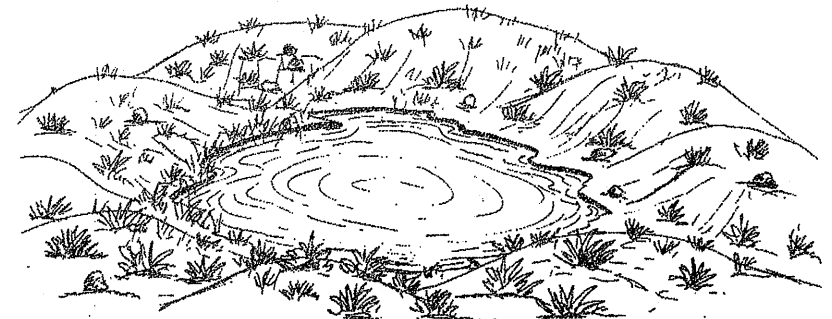
DUGUKOLO DALAKEɓENEN SUMANEN

Dugukolo dalakeɓenen sumanen ye mun ye ?
 Aw ka tasa do ta k'a sigi kene dakeɓelen do la.
 Ji ni bogo dooni ke tasa in kono.
 A lamaga kosebe.
 Soololan do bila tasa in cɛmance ji la.
 Ji kunnana be tiiri do ci ka soololan lamini.
 Soololan bo ji la: i b'o tiiri dan cilen ye
 bogo la ka soololan lamini.
 O tiiri be kundama hakeya kelen na soololan
 lamini bee la.
 A be hakeya kelen na soololan yoro bee la.
 A dalen don.

Aw ka dooni bo tasakonoji la.
 Ji do bon, soololan bila ji to ce ma.
 N'i ye soololan bo kokura, i be tiiri filanan
 ye soololan lamini na.
 A be kundama hakeya kelen na yoro bee la
 i ko tiiri folo cogo.
 A be hakeya kelen na.

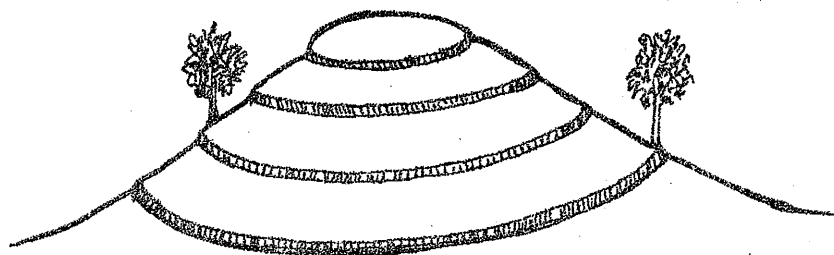
Foro min be jiginjigin kan, o bolen don
 soololan keredaw fe.
 Yoro dow be foro jiginjigin kan, olu bee be
 kundama hakeya kelen na, u bee be hakeya
 kelen na .
 N'i y'o yorow tugu pagon na, i be tiiri
 tilenbaliw ci. I be cerotige tiiri hakeya
 kelenw dilan. O tiiri bee dalen don.

An ka misali were ta:
 Dala do kankun kolosi ni fine te ka ci
 k'a ji lamaga.
 Ji be tiiri tilenbali do dilan min koorilen
 don fana. O ye tiiri kurulen ye.
 O tiiriw ye cerotige ye
 A fan bee tomi be hakeya kelen na.

Tiiri kurulenw cilen be baji kan.
 Olu ye cerotigetiriw ye.

Cerotige tiiri ye fen ye, min sumalen be ka jiginjigin ganatige. A kundama bee be hakeya kelen na yoro bee la.

Kulu n'a cerotige tiiriw.

Ka sene ke cerotige tiiriw fe, o ye ka bulukuli, danni jukorodanni ke jiginjigin balamini fe ye.

O la, i be to kundama hakeya kelen na. N'a kundama hakeya ma ke kelen ye, jiwoyo fanga te se k'a lasumaya kosebe. Jiwoyo kunbennan te nafa bere ne. O tuma, ji be temen ni bogo celi ye.

Cerotige tiiri be ci cogo di ?

Cerotigetiiriw cicogo ka ca. A be se ka ci nin baarakeminen ye min togo ko " dakepelan " (Niveau) wala minen do were ye min ye selekesaba ye (Triangle).

Dakepelan ni ji donnen ye manaburu kono. Niveau à eau.

Dakepelan dilalén nin mange feren fila ye minnu kelen kelen janya be metere 1,5 pogon bo, ani manaburu jeman kelen, yeli be ke min fe. Manaburu janya be se ka ta metere 10 fo ka se metere 20 ma.

A be ke buru ye min dawo kooli konona ye milimete 10, 12, 18 wala 20 ye.

I be manajuru ke feren fila ni buru in siri pogon na.

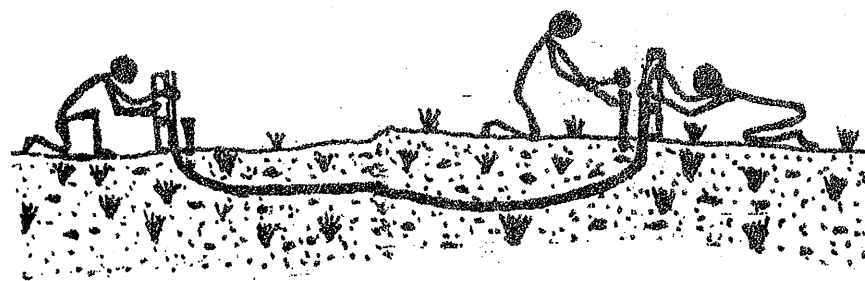
I be no bila ferenw sanfela la.

I be no bila k'a ta kelen na k'a se duuru ma. Olu ye taamasiyen ye.

Taamasiyen ka kan ka ke kundama hakeya kelen na ferenw kan.

N'i be now bila, i be bere fila da pogon dafe kene dakepelen do kan.

U ka kan ka tilen. I be soro ka pegenw ci u fila kan pogon fe.

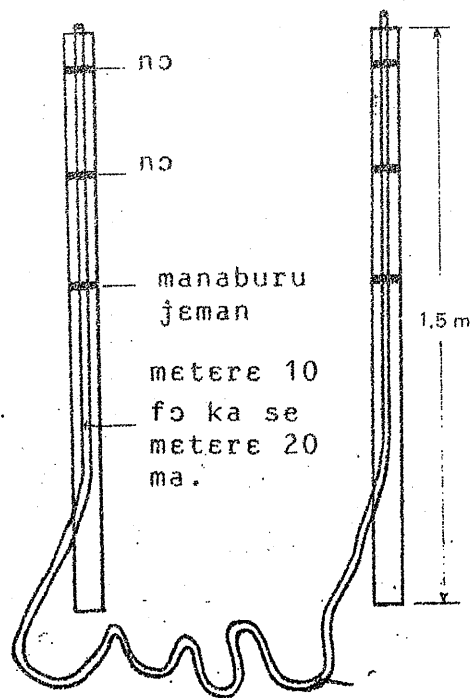
Ninnu be cerotigetiiriw pini ni dakepelan ye.

Manaburu be lafa ji la cogo di ?

O manaburu lafali ka nogo.
 I b'a sebe tilen.
 I be minen do sigi sanfe min kundama hakeya
 ka jan n'a ta ye. O minen be fa ji la.
 I be manaburu kun kelen don o minen kono ji la
 ka ji sama i da la kun do fe.
 I b'i jan to fine kana don manaburu kono.

I be soro ka feren fila jo nogan kerefe
 kene dakepelen do kan.
 I be manaburukun fila jima jo taamasiyen now
 ni nogan ce. Ni ji kundama hakeya temenna
 taamasiyen kan, i be do bo manaburu kono ji la
 fo a ka ben taamasiyenw hakeyaw ma.

Ji kundama hakeya ka kan ka ke kelen ye
 manaburu kelen kelen kono. N'a te hakeya
 kelen na, i be segin a kan kura ye, bawo
 fine donna.

Tiiri be ci cogo di ni dakepelen ye ?

Waasa ka cerotigetiiriw ci fo aw mogo fila
 wala saba.
 Aw be feren kelen jo foro yoro do la.
 O ye a damine yoro ye.
 An b'o wele A
 Aw do b'o feren tilen k'o mine ka jo.
 To kelen be yaala nin feren to kelen ye
 ka hakeya pini min ni folo kundama ye kelen ye.
 A be jiginjigin yelen wala k'a jigin.

Ni ji kera hakeya kelen ye feren fila bee kan
 taamasiyen kelen na, i be kabakurun wala bolo
 do bila o yoro la,
 n'o ye yaalalikela jo yoro ye. O be wele B
 Aw sabanan be se ka tiiri ci.
 A ni B bee be hakeya kelen na.
 I be taa o tiiri kelen fe k'a tow ci.
 Mogo min tun jolen be A yoro la,
 o be yoro were pini min be ke C ye.

Mogo min be yaala la, n'o ka manaburu kono
 ji jiginna taamasiyen jukoro, o yere
 ka kan ka jigin jiginjigin fan fe.
 Ni ji dun yelenna taamasiyen san fe,
 a ka kan ka yelen ka taa jiginjigin fan fe.

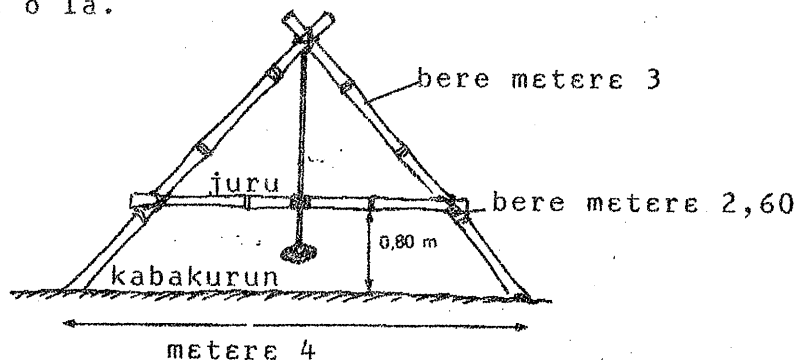
Aw ka kan ka feren tilennen to a no na sani
 aw kaji dan yoro kalan.
 N'aw be bo aw no na, aw be manaburu datugu
 n'aw bolonkoni ye.
 N'o te, ji be poyi manaburu da fe. Feren be
 mogɔ minnu bolo, olu ka kan ka ji hakeya laje
 a yere bolo feren n'a topogon ta kan.

Aw hakili kana bo cogo si la ko:
 Tiiri cilenw be se ka madon pogon na,
 nka u te maga pogon na fyewu.
 N'a tiiri fila magara pogon na,
 o koro ye ko baara kecogo man ne.
 Aw ka kan ka segin a kan kura ye.

Jiginjigin kan baarakeminen seleke saba.

A be dilan ni bere saba, juru ani kabakurun ye.
 Berew be kologelɛya i n'a fo bobere.
 Bere fila janya ye meters 3 ye,
 sabanan ye meters 2 ani santimeters 60 ye.
 I be bere fila dakepelen kun fila siri i ko
 nin ja ta. I be sabanan siri ani dugumana ce
 ka ke santimeters 80 ye.

I be meters naani hake pogon bila bere wagalenw
 ni pogon ce. U san fe, i be juru do siri yen.
 O juru kun do la, dugu ma, i be kabakurun do
 siri o la.

Jiginjigin kan baarakeminen seleke saba

I be baarakeminen seleke saba in jo
 k'a tilen yoro dakepelen do la.
 I be no bila sen fila joyoro la dugu ma.
 Ni juru ye lamagali dabila, i be no bila
 dugu ma bere la, juru joyoro la.

O ko, i be baarakeminen kinisen jo nunmansen
 joyoro la, ka nunmasen jo kininsen no na.
 Ni juru te lamaga, i be no bila dugu ma bere la
 juru joyoro la.

N'a no fila benna pogon ma, i be tigateda bo
 o yoro la. N'a no fila te yoro kelen ye,
 i be tigateda bo u ni pogon ce ani ka no fila
 follow bo yen.

N'i ye senw b'u no na, juru ka se tigateda ma,
 i ka baarakeminen tilennen don: a sen fila be
 kundama hakeya kelen na dugu ma, u be
 cerotigetiiri kelen kan.

**Cerotigetiiriw be ci cogo di ni baarakeminen
 seleke saba ye ?**

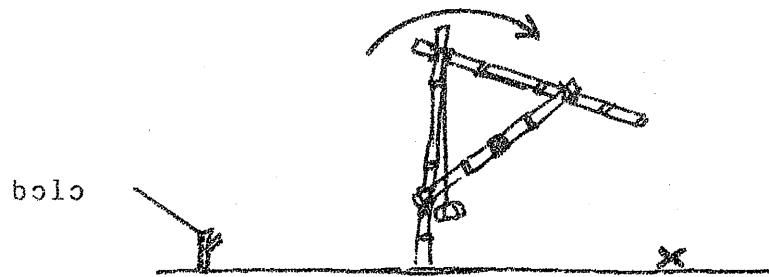
Foro fan min dugukolo korotalen don, i be taa
 baara damine o fan fe.
 I be baarakeminen jo, i kana maga juru la.
 Ni juru jora tigateda ne fe, baarakeminen
 tilennen don. A sen fila be cerotigetiiri
 kelen kan.
 Bolo do turu sen kelen kelen koro. Bolo ka
 kan ka janya. O la, u be ye kosebe.

O ko, i be baarakeminen seleke saba munumunu
 a sen kelen kan i ko ja min be gafe ne 32 la.

Fo juru ka se tigateda ne fe. O la, sen fila
 be kundama kelen hakeya la,
 o koro ye k'u be cerotigetiiri kelen kan.

I be bolo were turu sen koro.
 I b'i ka baarakeminen seleke saba bo
 a no na sine caman nin cogo kelen na
 fo foro dan.
 O ye cerotigetiiri folo cilen ye.

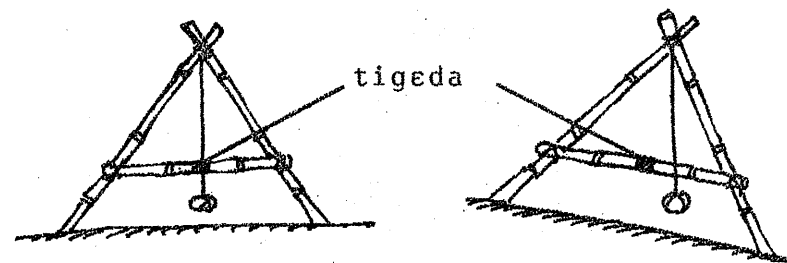
I be juru do ke ka bolo turu pogon na.
 I be cerotigetiiri ye.
 O tiiri fan bee be kundama kelen na,
 u be hakeya kelen na.

Baarakeminen be munumunu a sen kelen kan

Waasa ka tiiri filanan ci, i be jiginjigin fe.
 N'a ka jugu kosebe, i be jigin metere 5.
 N'a ka jugu, i be jigin metere 10.
 Ni jiginjigin be hake la, i be jigin metere 20.
 N'a man jugu, i be jigin metere 30.

O ko, i be tiiri filanan ci i ko folo cogo.
 O cogo kelen na, i be cerotige tiiri caman
 ci fo foro dan na.

Baarakeminen
tilennen don

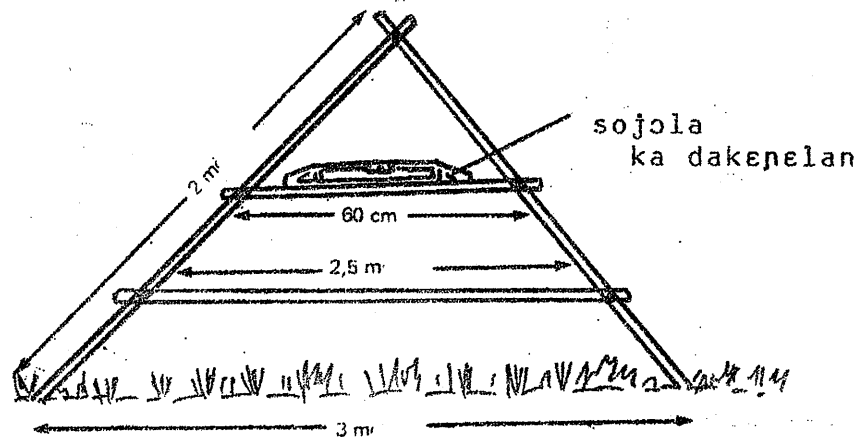
A ma tile

Baarakeminen seleke saba ni sojola ka dakepelan

Sojola ka dakepelan min be minen seleke saba kan, cerotigetiiriw be se ka ci fana n'o ye. I be nege bere naani ta. Fila janya ye metere 2 ye, sabanan ye metere 2,5 ye, naaninan ye santimete 60 ye. I be metere 3 furance bila senw ni pogon ce. I be corilah ke ka negew mine. Nege bere naaninan min ye santimete 60 ye, i be sojola ka dakepelan sigi o kan.

I be dakepelan sigi yoro min, o ka ke yoro dakepelen ye.

Ji be sojola ka dakepelan kono. I b'a ke i n'a fo i ye baarakeminen seleke saba juruma ye cogo min. Ni fine no be sojola ka dakepelan cemance la i be se ka cerotigetiiri ci.

Jigijigin kan seleke saba ni sojola ka dakepelan.

DUGUKOLONON KUNBEN FEEREW

Dugukolonon kunben feerew ka ca. An be na kuma damadow kan doni. Kerengerennya la ka pesin balan dogomaninw ma. O la, baara ye ka jiwoyo lasumaya wala k'a lajo ani k'a jagoya a ka ccono ka jigin dugukolo la. O la, u be ji bali ka fen tolilenw ce ani bogo.

Bogobalan

Bogobalan ye fen ye ji te don minnu na. O koro ye ko ji te se ka temen u fe. Bogobalan ye sifaya fila ye.

Bogobalan kunbabaw

Ni cerotigetiiriw cira tuma min na, dugukolo be sen k'a dunya, o be ke ni "tarakitere" ye tuma caman. O ko, balan be dilan nin soliw, peluw, deekunnanw ani buruwetiw.

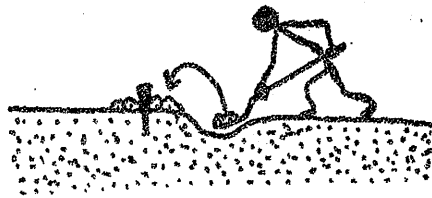
O balanw kundama hakeya ye santimete 50 ye ani juyanfan kono ye metere kelen ye. O ye kunbabaw ye. Metere 200 o metere 200, ji be bila ka temen. Olu ye jitemenniyorow ye. U be dilan jiginjigin fipeman kan.

Ni jiginjigin ka fine kosebe, u be dilan metere 50 o metere 50. Ni jiginjigin ka fine, i be se ka metere 25 don u ni pogon ce.

Ni baara bee be ke tilema fe, o tuma la, balanw dilalen don. Nka u ma kolodon folo. Waasa u ka kologirinya, ni sanji kunaw binna, i b'o gosi kosebe. O waati la, dugukolo baara be se ka ke kopuman.

Bogobalan fitininw

O balan fitininw be dilan carotigetiriw fe. U kelen kelen kundama hakeya ye santimetre 25 ye an'u kono hakeya santimetre 30 fo 40 ye u ju la. U janya be se ka taa fo foro dan. Olu ye balan fitininw ye.

Bogobalan fitininw

Balan fitininw koorilen datugubali fana be se ka dilan. Olu be wele ko "kalo tilance" bawo u kacogo bolen kalo tantan jo fe. U kundama hakeya be se ka ke santimetre 10 ani 25 ce la. U janya be taa meters 2 fo 10 na. O "kalo tilance" be se ka tugu pogon ko wala kelen dila seleke kelen kelen na ani ka kelen dila foro cemance la.

Ni jiginjigin ka jugu, i be se ka "kalo tilance" ke siraw ye. Ni jiginjigin ka fine, u dilan selekew la ani cemance la, u be ji kunben o la kosebe.

Kabakurun siraw

Ji be don olu la, u be ji sensen, bawo ji be temen u fe. U kabakurunma don. U ni bogobalan fitininw bolen don pogon fe. Nka, kabakurunw tugulen don pogon na bogon na, ka ke sira ye. I n'a fo bogobalan fitininw cogo, i be metere 10 bila u ni pogon ce ni dugukolo be jiginjigin kan. Ni dugukolo dakenelen don, i be metere 30 wala caman bila u ni pogon ce.

Ni kabakurun caman be soro dugu dafe, i b'u ke kabakurun siraw ye. Olu be men kosebe.

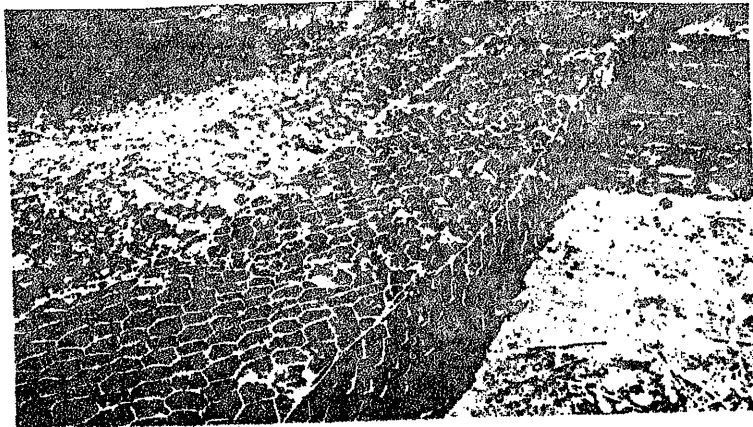
↑
Kabakurun sira.

Balan sifaya tow

Balan sifaya were be yen, i n'a fo nokala balan, wala ci nkasannkasannenw, jiriw n'u below. Olu ye jiri balanw ye. Nka o balan te fen kologirinw ye i ko tow.

Negejurujo ni kabakurunw

Negejurujo be fa kabakurun la. N'a fara kabakurunw na, a be ke i ko "kesu". A negejurujo jojan be ke metere 2 wala 3 ye. A kono be ke metere "kare" kelen ye. O be kabakurun mine pogon na. O kabakurunw be jiwoyo lasumaya. Nin minen wala "giriya" falen don kabakurun la, a giriya be "toni" kelen bo. I b'o bila jifolon damine na, i be furance bila u ni pogon ce.

Kabakurunw be negejurujo kono.

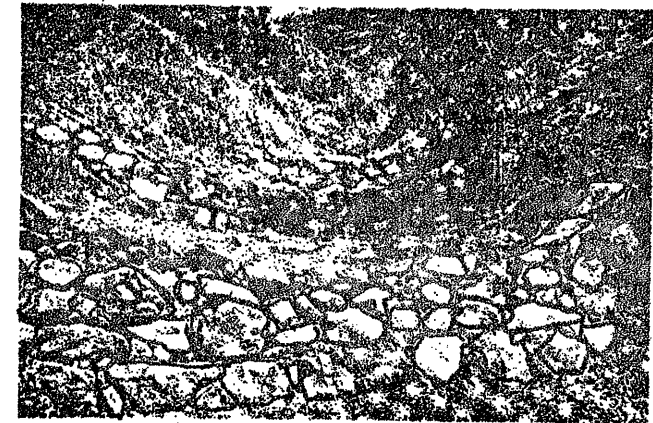
Balan jisensennanw

Jiwoyo folonw ni jisiraw kan, balan dogomaninw doron t'a ne, fo ka balan jisensennanw fana dilan.

Balanjisensennanw ka jan ni balan dogomaninw ye. Ale janya b'a ta metere 50 la fo metere 300. Ale kundama b'a ta santimete 80 fo ka se metere 2,5 ma. A be ke ka jisira tige folon konola la, ani kulu jukorolaw la. O la, a be bogo lajo sene kama. A be ke sababu ye u be ccono ka don dugukolo la, ani ka do fara dugukolojukoro ji hake kan.

Forotigiw be se ka je k'o pogonw dilan. U nafa ka bon bee kan.

Balan jisensennan be dilan ni kabakurunw ye. Mogo caman be taa kabakurun tomo k'u ke ton ye. Tile dama do, o ko, "Kamyon" wala wotoro be taa u doni. Mogo to minnu tora baarayoro la olu be kabakurunw da pogon kan.

Balan jisensennan.

FEERE FARANKANTAW

Balan dogomaninw be dugukolonon kunben k'a kele.
O la, fo k'u ladon ani k'u lakana ni feere do
werew ye.

Bawo n'an b'a fe ka dugukolonon kunben baara
no ye fo ka do fara ji lasagoli kan,
fo ka dugukolo dilan.

Nogo don dugukolo la.

Baganw bo ye dugukolo ka nogotoli bee la
numan ye.

Kalaw ni baganw bo pagaminen tolilen don.
Ni bagan nogo naamina dugukolo la, a be
bayelema fennenamamisenw sababu la ka ke
bogofin nafama ye.

Bogofin nafama be dugukolo sogolon cogo ne.

N'i te se ka bagannogo dilan, i be
sununkunnogo dilan. Sununkunnogo ye binw,
furabuluw, binkalaw, senefenkalaw, nakofenw,
jiriden tinelenw ye. Olu bee be toli nogan fe.
Sununkunnogo be bogofin nafama lase dugukolo
ma i ko bagannogo.

I be se ka dugukolo bila segennafine na.
O b'a to, a be nogotoli soro. Dugukolo be
lafine, o ye manan ye.

Fen caman be falen manan na u yere ma.
U be dugukolo kisi dugukolonon ma.
Ni falenfenw sara, fennenamamisenw b'u
bayelema k'u ke nogotoli ni kanga ye.

Yala aw ka dugu la, aw be se ka bagannogo
wala sununkunnogo dilan wa ?

N'aw te se ka bagannogo ni
sununkunnogo dilan,
aw be mun ke min be tolinogo
lase dugukolo ma ?

Aw miiri la, aw ka fendilanenw
nafa ka bon nogotoliya la i ko
bagannogo wala sununkunnogo wa ?

Aw ka binwfensen ka dugukolo datugu

N'o be se ka ke, nɔtigi bannen ko,
i be nokala to foro la, i kan'u jeni.
U be dugukolo lakana konuman an'u b'a
tanga tile la. O la, dugukolo te dama
temen ja. I be se fana ka bin tige kungo kono
k'o fensen konuman foro kono.
O be dugukolo kisi sanji kunafolow
ka tipeni ma. Bulukuli tuma, i b'o ni bogo
pagami. O be dugukolo nafa.

Aw ka senefenw ni binw do sene.

Walasa ka balan dogomaninw lakana, i be
senefen sira fila dan k'u sebe magere
nagon na balan dogomaninw ni nagon ce.
Fen na dila tuma, i be senefenw kala tige
santimete 30 hake la dugu ma.
I be kalaw da jukunkurunw koro.

Balan dogomaninw yere kan, wala u nefe,
i be bin sifaya dow sene minnu be san
caman ke i n'a fo
bo, waaje, "Andropogon gayanus".

I be jiri sifaya dow turu k'u lakana

Jiri sifaya dow be se ka turu ka farafen
senelenw kan. Olu ye Balansan ni Leucaena ye.
Dow be ke jirikene sinsan ye i ko Euphorbia
I ka jiri lakana janko Akasiya albida
Jula ni bamanan be min wele Balansan.
Ale ye jiri ye min diliw kurukuruniw be
Azoti nafa lase dugukolo ma.

Bawo balansan bulu be bon samine donda fe,
foro baaraw damine tuma dugukolo piginnen kan.
Waati la, fennenamamisenw ka bayelemali ye
baaraba nafama ye.

Furabuluw be pagami dugukolo la baara sen fe.
Fennenamamisenw sababu b'a to u be bayelema.
O la, dugukolo be nafamaya an'a be suma
bawo balansan be ji mara.
A bolow fana be sanjikisew fanga la
sumaya dugukolo kan.

Balansan fura ka bon ani a kene don
tilema tuma. O waati, funteni be sebe bo
ani fenw be ja. Ale be suma di o tuma la.
O la, dugukolo lakanalen don tilema fe
a te geleya kojugu.

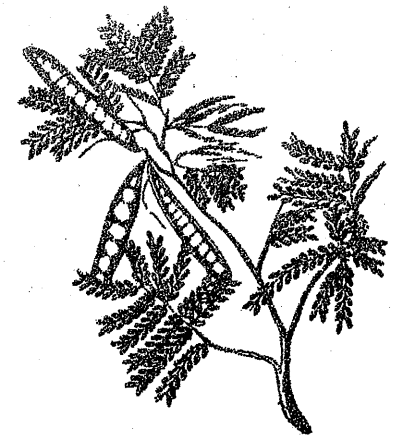
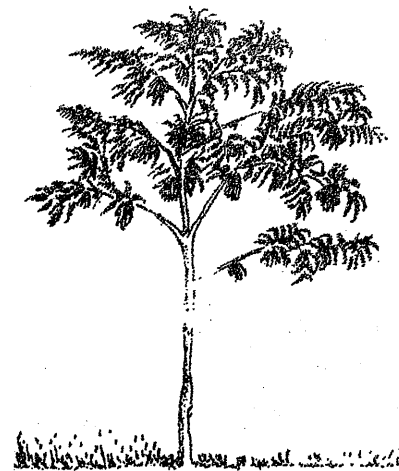
Akasiya Albida

walima Balansan

Leucaena fana nafa ka bon kosebe i ko balansan Ale ye jiri ye min kundama be taa metere 15 fo 20 na. A be bo Ameriki jamana worodugu fan fe. Nka a be soro Afiriki walawala jamana bee la. Jiri moduman don.

Dugukolo lakananan numan don min be waatiw geleyaw kun kosebe i n'a fo ja. A be ne dugukolo nafantanw kan. A be tasuma tipeli now dilan ani sene kecogo jugu.

Leucaena fana ye jiri ye min diliw be Azoti mine i ko Balansan ka dugukolo lafisaya. A be sumaya mana ka men ani fennenamamisenw b'u yere labugun ka taa a fe. A diliw be jigin yorojan na dugukolo jukoro ka taa. A jiri ni senefenw te pogon kele. O koson, falenfen minnu b'ale da fe, olubamo teliya la an'u barikalen don.

LEUCAENA

I be jiri turu wala k'u lakana i ko:

Euphorbia wala Euphorbes, Parkinsonia
Piliostigma N'o ye Nama ye

Parkia biglobosa n'o ye Neresun ye

Terminalia n'o ye Wolosun ye

Tamarindus n'o ye Ntomi ye

Prosopis n'o ye Gele ye

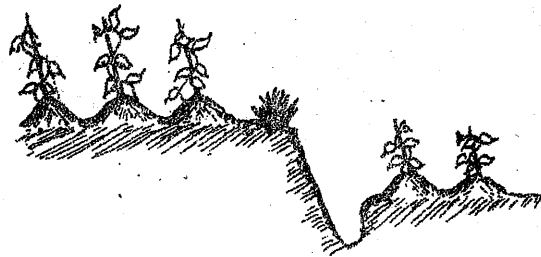
Balanites n'o ye Zegene ye

Cassia n'o ve Sintan ve

Aw ka ntugunjan wuli

I be se ka ntugunjan tilennenw wuli k'a bo
 jiginjigin san fe ka n'a dugu ma.
 I b'u dan be metere 5 o metere 5
 jiginjigin juguman yoro la.
 U be ji bali woyoli la. O la, o be don
 dugukolo la.

Ntugunjan

Aw ka senefen suguyaw kolonso foro kelen na.

Nafa be senefen kolonso la. A b'a to, i be
 dugukolo tono bo kopuman ani k'a lakana
 dugukolonon ma.
 Bawo ni kolonsoli kecogo pana, falenfenw be
 dugukolo kunnana datugu kopuman an'u be men
 yen. O la, dugukolo kunnala lankolon te to.
 O be dugukolonon kele.

U be dugukolo kecogo lafisaya. Senefen
 kolonsonenw ladilalen ko, falenfen tow be
 nogotoli lase dugukolo ma. O fen suguya
 caman tolilen be ke bogofin nafamaba ye.
 O bogofin nafama be dugukolo sogolon cogo ne.

Balansan be caman fara senefen kolonsonen
 sorotaw kan ani ka do fara farikolojolan
 hakeya kan, fen kisew la. Balofenw nafa be
 caya o la.

Senefen kolonsota damadow file nin ye:

- * Syo ni sago wala keninge
- * Tiga ni po
- * Kaba, keninge, syo, ani nakofen damadow
- * Kabaju damado wala namasa ju malo foro la
- * Keninge giriman ni teliman
- * Falenfen minnu be san kelen ke i ko
 keninge, bene, sago, tiga, kaba, syo, malo...
 ani falenfen minnu be samine caman ke
 i ko bananku minnu be san caman ke
 i ko namasasun walima falenfen minnu be
 sebe men n'u te sa, i n'a fo jiri
 sifaya dow.

Senefenw kolonsolenw be dugukolo lakana

WAASA KA DUGUKOLONON KUNBEN
FO JE KA BAARA KA SINSIN.

Bee ka yere kelen ka foro lakana kopuman,
o t'a bo.

Fo mogo ka je ka dugu dugukolow lakana.

Dugu dugukolow lakanali ye bee kunko ye.

Dugu bee ka kan ka ben ka dugukolonon kele.

Mogo kelen ka foro lakanalen te mogo bere ne
n'o tigi lamini mogow ma fosi ke.

Ni jifolon be foro do la sisan, o folon

fan do baaralen nafa te bere ye. O foro

tigi ni dow be je ka jiwoyo kumben, bawo

folon in no be se ka ke yoro were wala

foro were la, fo ka baara damine folon

damine yoro la.

Jifolon be foro min na, o tigi kelen

kunkanko te. Bee ta don.

Bawo ni ji tora woyoli la, a be na se

dafeforow bee ma.

Dugukolonon kumbenni be ke je ka baara
de kono.
Dugumogo bee be bolo di ngon ma
k'a baaraw ke.

NAFA MINNU BE DUGUKOLONON KELELI LA

An y'a ye k'a kalan kaban k'a fo ko:
Dugukolonon be baasi minnu lase, olu ka ca.
Dugukolo puman celi ni sanji ka tineli
b'o la, dugukolo dumanmayoro be taa, an'a
yere be tisa.

Feere nebila tigelenw ko, dugukolonon keleli
kama, olu be jiwoyo lasumaya wala ka do bo
a woyo fanga la. O la, sani ji ka taa ten,
a be don dugukolo la. Dugukolo te ce tugun.
O b'a to dugukolo minnu tipena ka ban,
olu ka kuraya.

Do be fara sorotaw kan fere ninnu tige ko,
san folo. Jamana dow la, a y'a to keninge
sorota yelen na 30% na, sapa 45% na.
Tuma dow la, u b'a to sorota koro. O nagon
2 wala 3 be soro.

Rom, o ye Burkinafaso dugu do ye, Ouahigouya
mara la, no sorota hake temenna kilo 450 na
yoro minnu ni dugukolonon keleli te ka se
kilo 850 ma dugukolonon be kele yoro minnu na.
Kaya, keninge sorota tun ye kilo 350 ye
nka, nagon saba sorola yen.

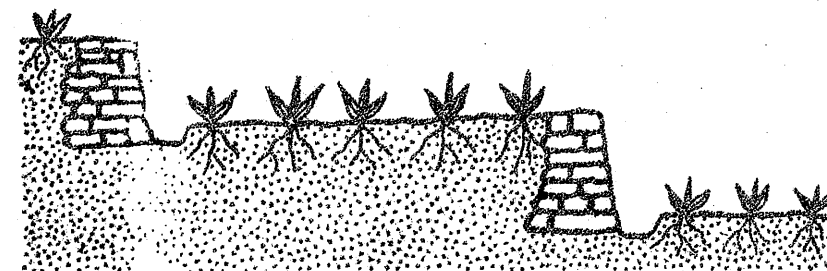
Ni do farala senefen sorota kan,
do be fara wari sorota fana na.
Bawo, n'i ye fen caman feere, i na wari
caman soro.
O la, Do be fara hadamadenya petaa kan.
An ka dipelatige be nogoya ka temen
folo kan.

Farankantaw

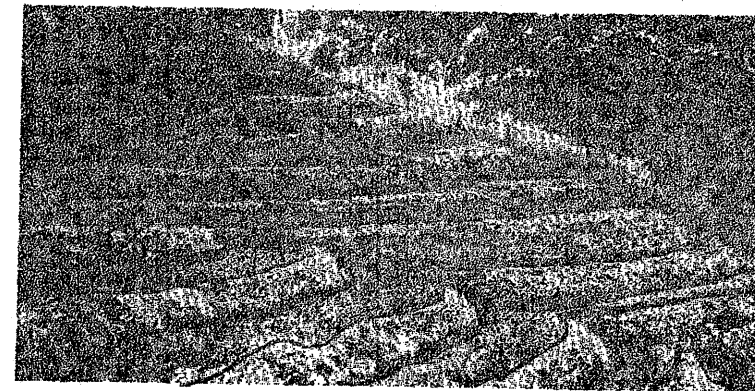
BANBALI

Afiriki jamana kuluma yoro la, banbali
kansene ka ca yen i n'a fo:
Mali jamana la, Kameruni jamana, Rwanda
jamana, Burundi jamana.

Banbali ye foro kene fitinin dakepelen ye,
minnu balamininen jiginjigin kan.

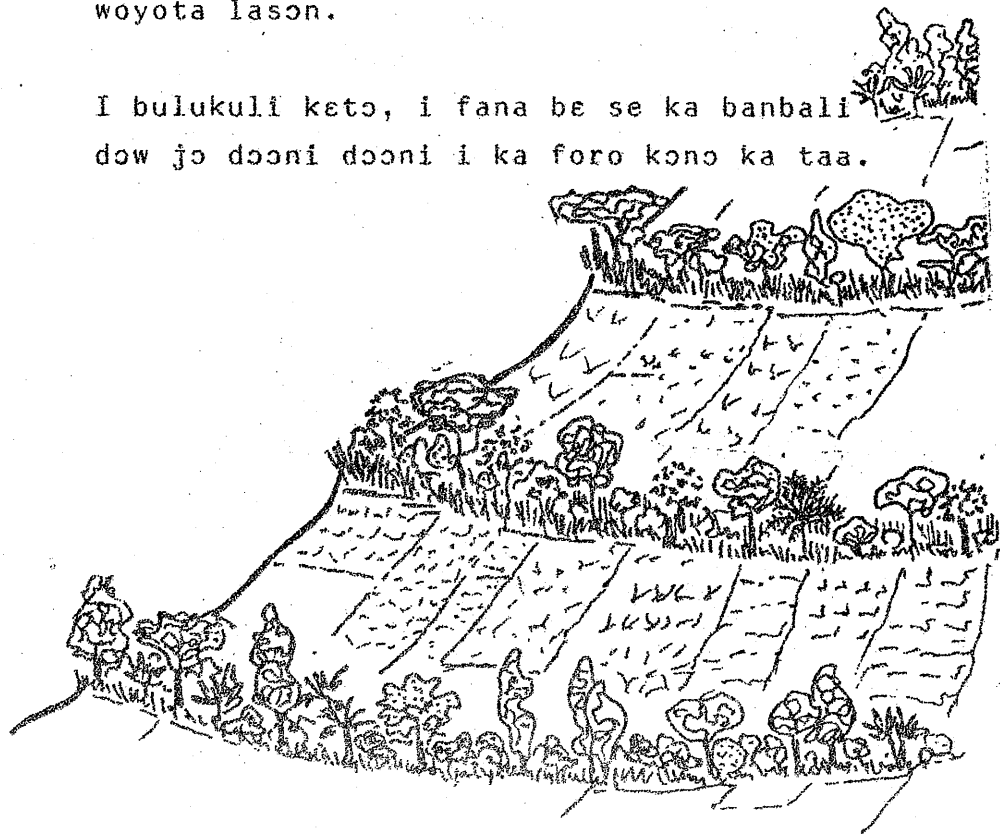

I be cerotigetiriw ci jiginjigin juguba kan
ka metere 5 furance bila cerotige ni
nagon ce. Jilajo kenew walima dingew t'a
ne. Waasa ka ji lason ni sanji nana fo
i ka banbaliw jo.

Cerofigetiiri kelen kelen kere fe,
i be bogobanbali wala kababanbali jo
k'a balamini jiginjigin fe.
I b'o banbali furance bogo puman bo.
O ko, i be dugujukorola sen ka banbali jo.
I kana bogo puman ani dugujukorobogo pagami
nogon na. Ni dugujukorola sennen dakepera
kopuman, i be bogo puman k'o kono,
bogo giriya ka kan ka santimetre 30 bo.
I be dinge do sen banbali koro, o be ji
woyota lason.

I bulukuli keto, i fana be se ka banbali
dow jo dooni dooni i ka foro kono ka taa.

BUREAUX NATIONAUX D'INADES-FORMATION
Pour toute correspondance s'adresser à :

BURKINA-FASO

INADES-FORMATION - B. P. 1022, Ouagadougou - Tél. 33-61-45
C. C. P. Ouagadougou 73-81

BURUNDI

INADES-FORMATION - B. P. 2520, Bujumbura - Tél. 265-86

CAMEROUN

INADES-FORMATION - B. P. 11, Yaoundé - Tél. 23-15-51 ;
B. P. 5, Douala - Tél. 42-05-35 - C. C. P. 130-70 ; P. O. Box 252,
Bamenda - Tél. 36-11-80 - B. P. 167, Maroua - Tél. 29-13-82

COTE D'IVOIRE

INADES-FORMATION - 01 B. P. 2007, Bouaké 01 - Tél. 63-30-00
C. C. P. Abidjan 0424 - 97. D

ETHIOPIE

AGRI-SERVICE-ETHIOPIA - P. O. Box 2460, Addis-Ababa
Tél. 16-48-11 / 16-12-12 / 16-12-13

KENYA

INADES-FORMATION - P. O. Box 14022, Nairobi - Tél. 74-36-06

RWANDA

INADES-FORMATION - B. P. 866, Kigali - Tél. 47-13 ;
B. P. 56, Gisenyi ; B. P. 707, Butare

TCHAD

INADES-FORMATION - B. P. 945, N'Djaména - Tél. 29-28 ;
B. P. 70, Moundou

TOGO

INADES-FORMATION - B. P. 39, Atakpamé - Tél. 40-00-25 ;
B. P. 9, Dapaong - Tél. 70-81-48 - C. C. P. Lomé 01-91

ZAIRE

INADES-FORMATION - B. P. 5717, Kinshasa-Gombe
Tél. 30 066

AUTRES PAYS, s'adresser au Siège :

INADES-FORMATION, 08 B. P. 8 Abidjan 08 (Côte d'Ivoire)
Tél. 44-31-28 - C. C. P. INADES-FORMATION ABIDJAN 179-16
C. C. P. PARIS 22-194-88 T.